

WPISUJE UCZEŃ

UZUPEŁNIA ZESPÓŁ NADZORUJĄCY

KOD UCZNIKA

--	--	--

DATA URODZENIA UCZNIKA

--	--	--	--	--	--	--	--

dzień miesiąc rok

--

dysleksja

EGZAMIN PRÓBNY W TRZECIEJ KLASIE GIMNAZJUM Z ZAKRESU PRZEDMIOTÓW HUMANISTYCZNYCH *Jak cię widza, tak cię piszą*

LUTY 2004

Instrukcja dla ucznia

1. Sprawdź, czy zestaw egzaminacyjny zawiera 13 stron.
Ewentualny brak stron lub inne usterki zgłoś nauczycielowi.
2. Na tej stronie i na karcie odpowiedzi wpisz swój kod i datę urodzenia.
3. Czytaj uważnie wszystkie teksty i zadania.
4. Rozwiązania zapisuj długopisem lub piórem z czarnym lub granatowym tuszem/atramentem. Nie używaj korektora.
5. W zadaniach od 1. do 20. są podane cztery odpowiedzi: A, B, C, D.
Odpowiada im następujący układ kratek na karcie odpowiedzi:

A	B	C	D
---	---	---	---

Wybierz tylko jedną odpowiedź i zamaluj kratkę z odpowiadającą jej literą - np. gdy wybrałeś odpowiedź "A":

■	B	C	D
---	---	---	---

6. Staraj się nie popełniać błędów przy zaznaczaniu odpowiedzi, ale jeżeli się pomylisz,
błędne zaznaczenie otocz kółkiem i zaznacz inną odpowiedź.

⊙■	B	C	■
----	---	---	---

7. Rozwiązania zadań od 21. do 27. zapisz czytelnie i starannie w wyznaczonych miejscach. Pomyłki przekreślaj.
8. Redagując odpowiedzi do zadań, możesz wykorzystać miejsca opatrzone napisem *Brudnopis*. Zapisy w brudnopisie nie będą sprawdzane i oceniane.

Powodzenia!

Tekst I

W XVII wieku nastąpiła wyraźna zmiana międzynarodowego położenia Polski. Do połowy tego stulecia Rzeczpospolita posiadała mocarstwową pozycję w środkowo-wschodniej Europie. Obszar państwa polskiego zwiększył się wtedy do 990 tysięcy km².

Wyjątkowa, jak na ówczesne stosunki europejskie, pozycja szlachty oraz jej liczebność (około 8-10 % ludności kraju) stanowiła o polskiej specyfice. Szlachtę wyróżniały przede wszystkim jej przywileje i wolności, udział w sprawowaniu władzy, jej swobody osobiste i gospodarcze. Na tym tle zrodził się sarmatyzm, służący uzasadnieniu dominującej pozycji szlachty i jej władzy nad chłopami oraz przewagi nad mieszczanami. Tworzyło się więc ze szlachty pewnego rodzaju bractwo, co znajdowało wyraz również w normach obyczajowych, na przykład szlachcic szlachcica zwał „bratem”.

Już w początkach XVII wieku nastąpiło załamanie koniunktury¹ gospodarczej w Europie. Dotyczyło to także Rzeczypospolitej. System folwarczno-pańszczyźniany utrwalił się w polskim rolnictwie i z czasem stał się czynnikiem hamującym rozwój ekonomiczny. Trudności gospodarcze nie pozostały bez wpływu na strukturę społeczną. Słabła pozycja średniej szlachty, ubożało mieszczaństwo. Wzrosło gospodarcze i polityczne znaczenie magnaterii.

Wiek XVII był też okresem, w którym zdecydowanie osłabła pozycja monarchy, a demokracja szlachecka przekształciła się w oligarchię magnacką. Rzeczpospolita zaczęła wyraźnie różnić się od innych państw europejskich, które stawały się w tym czasie monarchiami absolutystycznymi.

Wiek XVII był także stuleciem nieustających wojen dla Rzeczypospolitej, głównie z trzema sąsiadami: Rosją, Szwecją i Turcją, a także burzliwej wojny domowej z Kozakami. Konflikty te osłabiły Rzeczpospolitą przede wszystkim politycznie i gospodarczo. Na skutek strat terytorialnych i działań wojennych ludność kraju zmniejszyła się o $\frac{1}{3}$. Wojny przyspieszyły i spotęgowały zacofanie gospodarcze kraju.

Opracowano na podstawie:

1. *Polska XVII wieku. Praca zbiorowa pod redakcją J. Tazbira, Wiedza Powszechna, Warszawa 1974.*
2. *Tusiewicz R., Historia Polski. Repetytorium, Wydawnictwo KRAM, Warszawa 2000.*

¹koniunktura – warunki sprzyjające ożywieniu gospodarczemu

Zadanie 1. (0-1)

O wyjątkowej pozycji polskiej szlachty świadczyły

- A. jej liczne przywileje.
- B. wielkość posiadanych przez nią majątków.
- C. stworzenie przez szlachtę rodzaju bractwa.
- D. umiejętność pisania i czytania.

Zadanie 2. (0-1)

Przejawem silnej więzi między szlachtą było używanie zwrotu

- A. mocium panie.
- B. panie bracie.
- C. drogi panie.
- D. wasza miłość.

Zadanie 3. (0-1)

Oslabienie pozycji średniej szlachty w XVII wieku wynikało z

- A. przemian politycznych w Europie.
- B. uzyskiwania przywilejów przez mieszczan.
- C. wzmocnienia pozycji monarchy.
- D. kryzysu gospodarczego.

Zadanie 4. (0-1)

Pojęcie *wojna domowa* oznacza

- A. wojnę między wyznawcami tej samej religii.
- B. wojnę między mieszkańcami tego samego kraju.
- C. wojnę z wieloma sąsiadami danego kraju.
- D. wojnę z jednym sąsiadem danego kraju.

Zadanie 5. (0-1)

Wiek XVII w Polsce to okres

- A. stabilizacji społecznej, rozwoju ekonomicznego i licznych wojen.
- B. powstania monarchii absolutnej i wojny domowej.
- C. przemian społecznych, załamania w gospodarce i licznych wojen.
- D. przekształceń społecznych i gospodarczych oraz pokojowych relacji z sąsiadami.

Zadanie 6. (0-1)

W Rzeczypospolitej w XVII wieku panował

- A. Jan Kazimierz.
- B. Kazimierz Wielki.
- C. Władysław Warneńczyk.
- D. August III Sas.

Zadanie 7. (0-1)

Wiek XVII trwał

- A. od roku 1599 do roku 1700.
- B. od roku 1700 do roku 1799.
- C. od roku 1600 do roku 1699.
- D. od roku 1601 do roku 1700.

Tekst II

Szlachta nie żałowała pieniędzy na stroje, szyte najczęściej z kosztownych, zagranicznych tkanin. Tak ukształtował się pyszny, mieniący się wspaniałymi barwami strój staropolski. Składały się nań spodnie, szyte przez zamożniejszych z sukna karmazynowego¹ lub pąsowego. Spodnie wpuszczano w buty sporządzone z kolorowej, najczęściej żółtej lub czerwonej skóry safianowej². I tutaj wygląd był sygnałem wyrażającym status³ społeczny. Pisze Kitowicz: „Pospólstwo i szlachta drobna różniła się od uboższych jeszcze od siebie botami, u których były przyszw⁴ nowe czarne, a cholewy żółte lub czerwone, podszarzane [...] jakoby miał wprzód nowe żółte lub czerwone boty, a te znosiwszy, kazał [...] podszyć czarnymi przyszwami.” Na spodnie i lnianą koszulę wpuszczoną w nie wkładano żupan – długą suknię z obszernymi górą, a zwężającymi się dołem rękawami, z kołnierzem lekko podwyższonym w tyle. Żupany zapinane były z przodu na gęste haftki i guziki. Uboższa szlachta latem nosiła żupany lniane, białe, zimą wełniane, szare i brunatne. Zamożni szyli żupany z barwnego brokatu⁵, aksamitu i jedwabiu, zapinali je na kosztowne pozłociste guzy⁶. Żupan opasywano kilkakrotnie szerokim, wzorzystym, jedwabnym pasem. Oprócz pasów produkowanych w kraju używano kosztownych pasów importowanych z Turcji i Persji, czasem nawet z Chin i Indii. Uboższych stać było jednak tylko na pasy proste, z przędzy lnianej lub jedwabnej, „przerabianej”, choć z rzadka, nicią złotą lub srebrną. Pończochy i skarpety przyjmowały się w wieku XVII z wolna wśród zamożniejszej szlachty; uboższa wykładała, jak niegdyś, buty wiechciami słomy i owijała stopy onucami.

Jako ubiór wierzchni służył szlachcicowi w XVII wieku kontusz z charakterystycznymi rozciętymi, zwisającymi rękawami, które zarzucano na plecy. Kontusze szyte z barwnych, kosztownych tkanin wykańczano bogatą pasmanterią⁷, zapinano na wielką liczbę ozdobnych guzów i pętlic⁸. Zimą wkładano szubę⁹ podbitą futrem (wilków, lisów, rysiów, niedźwiedzi; u bogaczy – bobrami i sobolami) lub inne sute okrycie. Magnaci i bogata szlachta obszywali swe stroje klejnotami, tak że błyszczały i mieniły się wszystkimi kolorami tęczy. Futrem, piórami i biżuterią przybierano również czapki, które szlachta nosiła na mocno podgolonych, wedle mody z końca XVI wieku, głowach. Szczególnie wspaniale prezentowała się broń szlachecka: nieodzowna zakrzywiona (na wzór tatarski) szabla, jej bardziej odświętna, mniej do pojedynków przydatna odmiana: karabela. Paski do szabli, tzw. rapcie, robiono z jedwabnych, przeplatanych złotem i srebrem sznurów.

Sposób ubierania się był ważnym elementem w osiągnięciu pożądanego statusu społecznego.

M. Bogucka, *Staropolskie obyczaje w XVI – XVII wieku*, PIW, Warszawa 1994, s. 110-111

¹karmazynowy – od: karmazyn – kolor intensywnie czerwony, szkarłatny

²safianowy – od safian – cienka, miękka, barwiona na żywe kolory skóra kozia, używana dawniej na wierzchy obuwia

³status – pozycja społeczna, położenie jednostki w grupie społecznej lub grupy w większej zbiorowości

⁴przyszwa – część cholewki obuwia okrywająca stopę, przyszyta do podeszwy,

⁵brokat – gruba, ciężka tkanina jedwabna, przetykana złotą lub srebrną nitką

⁶guzy – dawniej: duży ozdobny guzik

⁷pasmanteria – różnego rodzaju wyroby włókiennicze służące do obszycia i ozdabiania odzieży

⁸pętlica – zapięcie lub naszyte w kształcie pętli stanowiące ozdobę dawnych strojów szlacheckich

⁹szuba – dawniej: długie wierzchnie okrycie, zwykle podbite futrem

Zadanie 8. (0-1)

Autorka dla określenia stroju polskiego używa słowa *pyszny*, bo było to ubranie

- A. schludne.
- B. dziwaczne.
- C. wspaniałe.
- D. wygodne.

Zadanie 9. (0-1)

Które powiedzenie najlepiej oddaje sens wypowiedzi Jędrzeja Kitowicza o butach?

- A. Obuć kogo w swoje buty.
- B. Szewc bez butów chodzi.
- C. Poznać pana po cholewach.
- D. Słoma z butów wystaje.

Zadanie 10. (0-1)

Szlachcic siedemnastowieczny miał

- A. długie, proste włosy.
- B. wysoko podgoloną głowę.
- C. perukę z lokami.
- D. całkowicie ogoloną głowę.

Zadanie 11. (0-1)

Potoczne określenie pasa używanego przez polską szlachtę w XVII i XVIII wieku pochodzi od nazwy miasta

- A. Słuck.
- B. Gdańsk.
- C. Żyrardów.
- D. Łowicz.

Zadanie 12. (0-1)

Pończochy i skarpety w XVII wieku

- A. nosiła cała szlachta.
- B. nosiła tylko bogata szlachta.
- C. nosiła tylko uboga szlachta.
- D. nie były znane.

Zadanie 13. (0-1)

Różnice społeczne w środowisku szlacheckim symbolizowano za pomocą stroju przez

- A. sposób noszenia czapki.
- B. rodzaj tkaniny, barwę i dodatki.
- C. ilość zakładanych warstw.
- D. rodzaj noszonej broni.

Tekst III

Zdjęciem czapki należną cześć wyrządzano, stąd powstały przysłowia „czapką a papką” lub „czapką, chlebem i solą, ludzie ludzi niewolą”. Jeśli kto niebacznym tej czci starszemu i poważniejszemu nie okazał, odzywano się: „Cóż to, przyćwiekował kto waści czapkę?” lub: „Przyrosłaż (przymarzaż) to czapka do głowy?” Ugrzeczniony Polak, mając pocałować rękę damy, kładł na swej dłoni czapkę, na której dopiero położona rączka odbierała jego pocałowanie; mając co ofiarować, podawał również na czapce. Czapka i w tańcu nieodstępna

była: to w rękę ją trzymano, to pod pachą, to zawieszano na szabli. Jeszcze jeden piękny obyczaj: dawniej u nas sędzia, potwierdzając kupno jakiego majątku, brał czapkę od tego, który sprzedawał, a kładł ją na głowę kupującego, przenosząc tym sposobem symbolicznie zwierzchnictwo nad dobrami. Polacy nie siadali nigdy do jedzenia, mając czapki na głowie. Nawet w mróz, gdy siedli do posiłku, żegnając się, zdejmowali czapkę z głowy, a przywdziewali dopiero po spożyciu śniadania, obiadu czy wieczerzy. Obyczaj ten płynący z czci dla chleba jako daru Bożego, wspólny niegdyś wszystkim warstwom rolniczego narodu, zachowuje dotąd bardzo ściśle lud wiejski w wielu okolicach kraju. Co innego znaczyło „czapkę na stole położyć”. Czynili to tylko goście hardzi lub wielmożni.

Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska*, WP, Warszawa 1985, t.1, s. 261 - 262

Zadanie 14. (0-1)

Zdjęcie czapki związane było w dawnej Polsce z rytuałem

- A. tylko powitania.
- B. tylko zabawy.
- C. tylko posiłku.
- D. wszystkich wymienionych sytuacji.

Zadanie 15. (0-1)

Położenie czapki na stole oznaczało

- A. krótką wizytę.
- B. wielki głód.
- C. dumę i wyniosłość.
- D. transakcję zakupu.

Zadanie 16. (0-1)

W zdaniu *Zdjęciem czapki należną cześć wyrządzano* [...] wyraz *wyrządzano* oznacza

- A. wyrażenie czegoś w odpowiedni sposób.
- B. dopuszczenie się czegoś w stosunku do kogoś.
- C. wyprawienie, urządzenie czegoś.
- D. zrobienie komuś czegoś złego.

Zadanie 17. (0-1)

Wyraz *płynący* to

- A. przymiotnik.
- B. imiesłów przysłówkowy.
- C. imiesłów przymiotnikowy.
- D. forma osobowa czasownika.

Tekst IV

Czapka 1. c. bobrowa, futrzana, karakułowa, nocna; **c.** rogata; **c.** z daszkiem, z uszami. **2. c. a.** czapa barania <noszona w Sandomierskiem duża czapka męska, rozcięta z boku, z wyłogami baraniami>.[...] **4. Lisia c.** <wieniec świetlny otaczający księżyc>. **5. c.** niewidka <w baśniach: czapka czyniąca człowieka niewidzialnym>.[...] **7. przen. c.** grzyba. [...] **9.** Brać czapkę <mieć się ku wyjściu>. **10.** Jakby w czapce bobrowej chodził <ma się za mądrego (od jezuitów, którzy nosili czapki bobrowe)>. **11.** Kłaniać się czapką. **12.** Naciągać czapkę na uszy, nasuwać na oczy; wsadzić, zsunąć na bakier. **13.** Stać przed kim z czapką w ręce <na znak uszanowania>. **14.** Włożyć czapkę [nie: ubrać]. **15.** Zdjąć czapkę. **16.** Czapkę zdjąć przed kim; czapkę a. czapki uchylić przed kim <ukłonić się>.[...] przysł. **20.** Czapka za kapelusz stanie <równiśmy obaj>. [...] **23.** Ma wróble pod czapką <nikomu się nie kłania>.

Zadanie 18. (0-1)

Z jakiego słownika pochodzi cytowane hasło?

- A. Ze Słownika frazeologicznego języka polskiego.
- B. Ze Słownika poprawnej polszczyzny.
- C. Ze Słownika wyrazów bliskoznacznych.
- D. Ze Słownika języka polskiego.

Zadanie 19. (0-1)

Słowo czapka zostało użyte wyłącznie w znaczeniu przenośnym w następujących wyrażeniach:

- A. czapka barania, czapka z uszami.
- B. czapka z daszkiem, czapka nocna.
- C. czapka futrzana, czapka niewidka.
- D. lisia czapka, czapka grzyba.

Zadanie 20. (0-1)

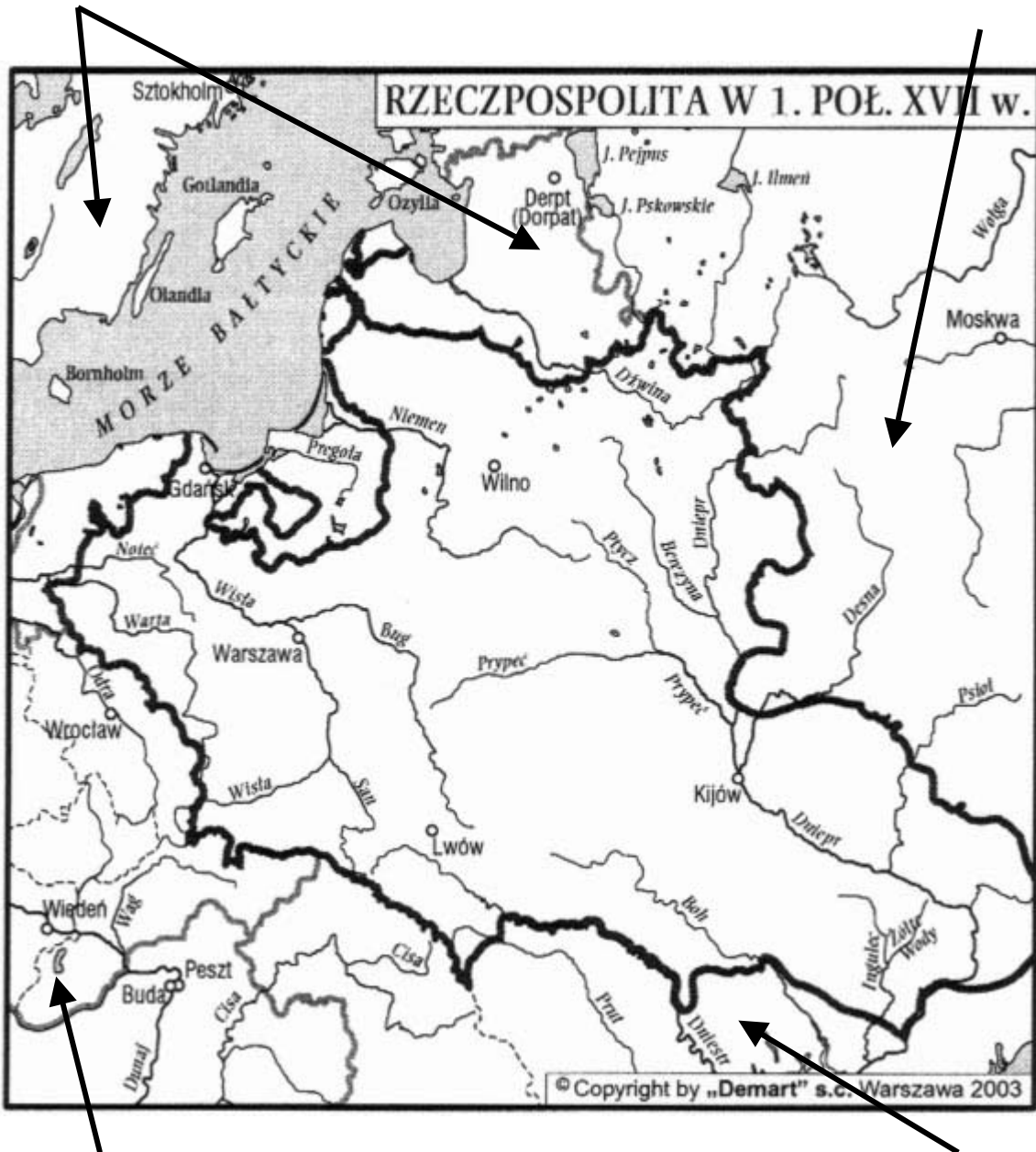
Na podstawie tekstu IV wskaż zdanie, które nie jest poprawne (zawiera błąd).

- A. Mądry się, jakby w czapce bobrowej chodził.
- B. Na powitanie uchylił przed sąsiadem czapki.
- C. Nie jest dobrze wychowany – ma wróble pod czapką.
- D. Gdy jest zimno, zawsze ubieraj czapkę.

Zadanie 21. (0-1)

Odwołując się do tekstu I, wpisz w odpowiednie miejsca na mapie nazwy trzech państw, z którymi w XVII wieku Rzeczpospolita prowadziła liczne wojny.

Uwaga: jedna ramka musi pozostać pusta.

Zadanie 22. (0-2)

Nazwij, odwołując się do tekstu o ubiorach szlachty (tekst II), wskazane elementy stroju szlacheckiego.

Polski szlachcic. Akwatinta F. L. Debucourta wg rys. J. P. Norblina w: *Warszawa w wieku Oświecenia*, pod red. A. Zahorskiego, Ossolineum, Wrocław 1986

Ignacy Krasicki *Pieniacze*

Po dwudziestu dekretach, trzynastu remisach¹,
Czterdziestu kondemnatach², sześciu kompromisach³
Zwyciężył Marek Piotra; a że się wzbogacił,
Ostatnie trzysta złotych za dekret zapłacił.
Umarł Piotr, umarł Marek, powróciwszy z grodu⁴:
Ten, co przegrał, z rozpaczy; ten, co wygrał, z głodu.

Zdzisław Libera, *Poezja polska XVIII wieku*, Czytelnik, Warszawa 1983, s.213

- ¹remisa – odroczenie sprawy
- ²kondemnata – wyrok zaoczny
- ³kompromis – polubowne załatwienie sporu
- ⁴z grodu – tj. z sądu grodzkiego

Zadanie 23. (0-1)

Nazwij gatunek literacki, który reprezentuje wiersz *Pieniacze*.

.....

Zadanie 24. (0-1)

Uzupełnij zdanie, wstawiając odpowiednie imiona postaci z wiersza.

..... umarł z rozpaczy, a z głodu.

Zadanie 25. (0-3)

Streść utwór Ignacego Krasickiego pt. *Pieniacze* w dwóch lub trzech zdaniach. Uwzględnij wszystkie ważne informacje.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 26. (0-6)

Zredaguj w imieniu samorządu szkolnego zaproszenie skierowane do przedstawicieli lokalnych władz na uroczystość nadania Gimnazjum nr 1 w Kamieńczyku imienia Ignacego Krasickiego.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 27. (0-16)

W szkole rozważa się wprowadzenie obowiązku noszenia mundurków. Swoje zdanie w tej sprawie przedstaw w pisany do gazetki szkolnej artykule pod tytułem *Jak cię widzą, tak cię piszą* . Argumentując swoje stanowisko, odwołaj się do literatury.

Pamiętaj, że Twoja praca zostanie sprawdzona, jeśli będzie zgodna z tematem i zajmie co najmniej połowę wyznaczonego miejsca.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A series of 25 horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a template for handwriting practice.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BRUDNOPIS

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A series of 25 horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a template for handwriting practice.